

ТАРАС ШЕВЧЕНКО:

„ЄРЕТИК“

АБО

І В А Н Г У С

(ПОЕМА).

ВИДАВНИЦТВО
„ВСЕСВІТ“
1920 р.

СЕРІЯ УКРАЇНСЬКА
КИЇВ-ПРАГА
ЧИС. 7.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО:

„ЄРЕТИК“

АБО

І В А Н Г У С

(ПОЕМА).

ВИДАВНИЦТВО
„ВСЕСВІТ“
1920 р.

СЕРІЯ УКРАЇНСЬКА
КИЇВ-ПРАГА
ЧИС. 7.

Т. Шевченко

найбільший поет, пророк України, вийшов з простого народу українського, московською царицею Катериною в кайдани неволі-кріпацтва закованого. В столітні роковини народження Тараса (він родився 9-го березня 1814 р. в Моринцях, селі Звенигородського повіту на Київ-

щині) почалася світова війна, що мала принести неньці Україні волю, за яку боровся Тарас ціле своє життя.

Вже змалку звернув Тарас увагу на себе своїм великим талантом, так що пан, який взяв собі його за козачка до свого двору, віддав його в науку до маляра в Варшаві, а потім в Петербурзі, щоб з Тараса-маляра мати більші зиску, ніж з мужика-кріпака. Але знайшлись добрі люде, що купили Тарасові волю за 2500 карб. Такі то часи були, що пан мав право чоловіка продати або в карти програти! Це сталося 22-го квітня 1838-го року. І від того часу міг Тарас вчитися малярства в академії в Петербурзі.

Та заразом таки з визволенням на волю пробудився у Тараса могутній поетичний талант, і чудовим, доси нечуваним, огненним словом він почав малювати недолу українського народу, його славу козацьку бувальщину; почав воювати словами-сльозами проти розпинателів і катів народніх і кликати до народу: „Вставайте, кайдани порвіть, і вражою злою кров'ю волю окропите!“

За те зазнав Тарас лютої кари від московського царя Миколи I. Дня 5-го квітня 1847 Шевченка арештовали і засудили вислати, як простого салдата, в Оренбурську кріпость, а лютий цар збільшив ще кару тим, що заборонив йому писати і малювати.

Десять літ мучився-карався Тарас в тяжкій царській неволі, бо вже аж царь Олександр дав йому волю 1857-го р. Та вже не довге життя було Тарасові. Неволя зломилася його здоров'я, він умер, маючи ледве 47 літ, дня 8-го березня 1861-го р., якраз того року, коли царь Олександр II скасував таке зненавиджене Шевченкові кріпацтво.

Тарасова могила стоїть на горі біля Канева над Дніпром. Туди народ український тисячами ходить, щоб вшанувати пам'ять свого пророка, свого найбільшого борця-мученика за правду і волю.

„... Жива
Душа поетова святая,
Жива в святих своїх речах,
І ми, читая, оживаєм,
І чуєм Бога в небесах!“

С. С.

„ЄРЕТИК“ АБО „ІВАН ГУС“.

Посланіє Славному П. І. Шафарикові.

Запалили у сусіда
Нову добру хату
Сусіди злі; нагрілися,
Та й полягли спати,
І забули теплий попіл
По полю розвіять.
Лежить попіл на розпутті,
А в попелі тліє
Огню іскра великого,
Тліє, не вгасає,
Підпалу жде, як той местник
Часу дожидає,
Злого часу. Тліла іскра,
Тихо дотлівала
На розпутті широкому,
Та й гаснути стала.

Оттак Німота запалила
Велику хату, і сімью,
Сімью Славян роз'єдiniла,
І нишком-тихо упустила
Усобиць лютую змію.

Пілилися ріки крові,
Пожар погасили,

А Німчики пожарище
Й сиріт поділили.
Виростали у кайданах
Славянський діти
І забули у неволі,
Що вони на світі.
А на давнім пожарищі
Іскра братства тліла.
Дотлівала, дожидала
Рук твердих та смілих.
І дождалась. Прозрів-єси
В попелі, глибоко
Огонь добрий, смілим серцем,
Смілим орлім оком;
І засвітив, любомудре,
Світоч правди, волі.
І Славян сімью велику.
Во тьмі і неволі
Перелічив до одного, —
Перелічив трупи,
А не Славян, — і став-єси
На великих купах,
На розпутті всесвітньому, —
Іезекїїлем.
І, о диво! трупи встали
І очі розкрили.
І брат з братом обнялися,
І проговорили
Слово тихої любови
На-віки і віки.
І потекли в одно море
Славянський ріки.

Слава тобі, любомудре,
Чеху-Славянине,

Що не дав ти потонути
В німецькій пучині
Нашій правді! Твоє море
Славянськеє, нове,
Затого вже буде повне,
І попливе човен
З широкими вітрилами
І з добрим кормилом,
Попливе на вольнім морі,
На широких хвилях.
Слава ж тобі, Шафарику,
Во віки і віки,
Що звів-єси в одно море
Славянської ріки.

Привітай же в своїй славі
І мою убогу
Лепту—думу немудрую
Про Чеха святого,
Великого мученика,
Про славного Гуса!
Прийми, отче! А я нишком
Богу помолюся,
Щоб усі Славяне стали
Добрими братами,
І синами сонця правди,
І єретиками
Оттакими, як Констанський
Єретик великий.
Мир мирові подарують
І славу во віки!

Камень, егоже небрегоша
 зъждущи, сей бысть во главу
 угла: отъ Господа бысть сей и
 есть дивенъ во очесѣхъ нашихъ.
 Псалом CXVII, ст. 22.

„Кругом неправда і неволя,
 Народ замучений мовчить,
 А на апостольскім престолі
 Чернець годований сидить, —
 Людською кровію торгує
 І рай у найми оддає.
 О Боже! Суд Твій правий всеу,
 І всеу царствіє Твоє!

Розбійники, людодіи
 Правду побороли,
 Осміяли Твою славу
 І силу і волю!
 Люде стогнуть у кайданах,
 Немає з ким взятись,
 Розкуватись, одностайне,
 Односердне стати
 За євангеліє правди,
 За темнії люде.
 Нема кому! Боже, Боже!
 Чи то-ж і не буде?
 Чи настане великий час
 Небесної кари?
 Чи розломали три корони
 На гордій тіарі?
 Розломимо!... Благослови
 Не на месть і муки,
 Благослови мої, Боже,
 Нетвердії руки
 І слово тихее! О Боже!

Чи вони ж почують?...“

Оттак

У келії своїй правдивий
Іван Гус думав розкувати
Народ замучений, і диво
Святеє диво показати
Очам незрячим.

„Поборюсь!
За правду Бог! Да совершиться!...“
І в Вифлеємську каплицю
Пішов молитися вірний Гус.

II. ПАПСЬКА БУЛЛА.

„Во ім'я Господа Христа,
За нас распятого на дереві,
І всіх апостолів святих,
Петра и Павла особливе,
Ми розрішаємо гріхи
Святою буллою сією
Рабині Божій, —

Оттій самій,
Що водили по улицах
В Празі позавчора,
Що хилилась — — — —
По шинках, по станах,
По чернечих переходах,
По келіях п'яна.

Отта сама заробила
Та буллу купила:
Тепер свята!...“

— „Боже, Боже,
Великая сило!“

Великая славо! Зглянься на людей!
Одпочинь од кари у святому раї!
За-що пропадають, за-що Ти караєш
Своїх і покірних і добрих дітей?

За-що закрив їх добрі очі
І вільний розум окував
Кайданами лихої ночі?!
Прозріте, люде,—день настав!
Проснітьсся, Чехи, змийте луду,
Розправте руки, будьте люде,
А не посьмішище ченцям!
Розбійники, кати в тіарах,
Все потопили, все взяли,
Мов у Московії Татари,
І нам сліпим передали
Свої догмати. Кров, пожари,
Всі зла на світі, війни, чвари,
Пекельних мук безкрайї ряд,
І повен Рим байстрят —
От їх догмати і їх слава!
То явна слава!... А тепер
Святим положено конклавом:
Хто без святої булли вмер, —
У пекло просто! Хто ж заплатить
За буллу в-двоє, — ріж хоч брата,
Окриме папи і ченця,
І в рай іди кінець кінцям!
У злодія вже злодій краде,
Та ще й у церкві. Гади, гади!
Чи напилися ви, чи ні
Людської крови?! — Не мені,
Великий Господи, простому,
Судить великий діла
Твоєї волі: люті зла
Не дієш без вини нікому!“

І плакав Гус, молитву дія,
І гірко плакав; люд мовчав
І дивувався: що він діяв?
На кого руки піднімав?
„Дивіться, люде! Ось де була,
Що я читав!“ — І показав
Перед народом. Всі здрігнули:
Іван Гус буллу розірвав!

Із Вифлеємської каплиці
Аж до всесвітньої столиці
Луна, гогочучи, неслась;
Ченці ховаються: мов кара,
Луна в конклаві оддалась, —
І похилилася тіара...

Шепочеться Авіньона
З римськими ченцями;
Шепочуться антипапи,
Аж трясуться стани
Од шопоту. Кардинали
Як гадюки вьються
Круг тіари, та нищечком,
Мов коти, гризуться
За мишеня. Та й як таки?
Однієї шкури
Така сила! А м'ясива!
Аж здрігнули мури,
Як зачули, що у Празі
Загелкали гуси
Та з орлами летять битися...

Конклав схаменувся,
Зібрав раду. Положили:
Одностайне стати
Проти Гуса, і в Констанцу
Всіх ворон скликати,

Та й стерегти яко мога
І з верху і з долу,
Щоб не втікла тая птаха
На славянське поле.

III.

Як та галич поле крила,
Ченці повалили
До Констанцу: степи, шляхи,
Мов сарана вкрили
Барони, герцоги, і дюки
Псарі, герольди шинкарі
І трубадури — кобзарі
І шляхом військо мов гадюки.
За герцогинями Німота
Хто з соколами на руках,
Хто пішки, верхи на ослах, —
Так аж кишить! Все на охоту,
Мов гад у ирїй поспіша!
О Чеху! Де твоя душа?
Дивись, що сили повалило,
Мов Сарацина воювать
Або великого Атілу!
У Празі глухо гомонять,
І Цесаря, і Вячеслава
І той собор тисячеглавий
У голос лають, — не хотять
Пускати в Констанц Івана Гуса!
— „Жив Бог! Жива душа моя!
Брати, я смерти не боюся!
Я докажу отим зміям!
Я вирву їх несите жало!...“
І чехи Гуса провозжали,
Мов діти батька...

Задзвонили у Констанці
Рано в усі дзвони.
Збиралися кардинали
Гладкі та червоні,
Мов бугаї в загороду,
І прелатів лава.
І три папи, і баронство,
І вінчані глави:
Зібралися мов іуди
На суд нечестивий
Против Христа. Свари, гомін,
Те реве, те виє
Як та орда у таборі
Або жиди в школі...
І — всім разом заціпило!..

Мов кедр серед поля
Ливанського, — у кайданах
Став Гус перед ними
І окинув нечестивих
Орліми очима.
Затрусились, побіліли,
Мовчки озирали
Мученика. — „Чого мене, —
Чи на прю позвали?
Чи дивиться на кайдани?“..
— „Мовчи, Чеше смілий...“ —
Гадюкою зашипіли,
„Ти єретик! Ти єретик!
Ти сієш росколи!
Усобища розвіваєш,
Святійшої волі
Не приймаєш!.. Одно слово —
Ти Богом проклятий!
Ти єретик! Ти єретик!..“
Ревіли прелати:

„Ти усобник!.. одно слово —
Ти всіми проклятий!..“
Подивився Гус на папи
Та й вийшов з палати!..
„Побороли! Побороли!..“—
Мов обеленіли.
—„Автодафе! Автодафе!..“—
Гуртом заревіли.

І цілу ніч бенкетували
Ченці, барони, — всі пили
І п'яні Гуса проклинали
Аж поки дзвони загули.
І світ настав... Ідуть молитися
Ченці за Гуса. З-за гори
Червоне сонце аж горить,
І сонце хоче подивиться,
Що будуть з праведним творить?!..

Задзвонили в усі дзвони,
І повели Гуса
На Голгофу у кайданах...
І не стрепенувся
Перед огнем, став на йому
І молитву діє:
„О, Господи милосердий!
Що я заподіяв
Отсим людям, — твоїм людям?
За що мене судять?
За що мене розпинають?
Люде! добрі люде!
Молітеся не повинні:
І з вами те буде!
Молітеся! Люті звірі
Прийшли в овніх шкурах
І пазури розпустили:
Ні гори, ні мури

Не сховають! Розіллється
Червонеє море
Крови, — крови з дітей ваших...
О горе! о горе!
Он-де вони, — в ясних ризах...
Їх лютиї очі...“

— „Пали! пали!..“

„Уже крови...“

— „Пали! пали!..“

— „Крови, крови хочуть!
Крови вашої!..“ — І димом
Праведного вкрило.

— „Молітеся! Молітеся!
Господи, помилуй,
Прости Ти їм, бо не знають...“
Тай — не чути стало!

Мов собаки, коло огню
Кругом ченці стали.

Боялися, щоб не виліз
Гадиною з жару
Та не повис на короні
Або на тіарі.

Погас огонь, дунув вітер
І попіл розвіяв.

І бачили на тіарі

Червоного змія

Прості люде. Пішли ченці

И Те Деум співали,

Розійшлися по трапезах

І трапезували —

І день, і ніч, аж попухли.

Малою сімьєю

Зійшлись чехи. Взяли землі

З під костра, і з нею

Пішли в Прагу.

Отак Гуса
Ченці осудили,
Запалили... та Божого
Слова не спалили, —
Не вгадали, що вилетить
Орел із-за хмари —
Замість *гуся* — і розклює
Високу тіару.
Байдуже їм, розлетілись,
Мов тії ворони,
З кровавого того свята.
Ченці і барони
Розвернулись у будинках
І гадки не мають:
Бенкетують, та інколи
Те Деум співають.
Все зробили... Пострівайте, —
Он над головою
Старий Жижка з Таборова
Махнув булавою!

10. X. 1845.

С. МАРЬІНСЬКЕ.

ВИДАВНИЧЕ ТОВАРИСТВО
„ВЕСЕСВІТ“
ПРАГА-СМІХОВ, КАРЛЬОВА УЛИЦА 13

має на складі і продає такі книжки:

а) українські:

Д. Дорошенко: Угорська Україна . . .	ціна кор.	4.—
В. Старий: Славянські оповідання . . .	„	4.—
В. Старий: На Зеленому острові . . .	„	4.50
В. Старий: Близький світ . . .	„	4.—
Др. В. Королів: Укр. герой Симон		
Петлюра (на 5 мовах) . . .	„	3.—
Ілюстровані казочки (3 ріжні) . . .	„	2.—
Мої малюнки I, II, III . . .	„	4.—
Війна грибів з жуками (мал. Судомори) . . .	„	4.50

б) чеські:

Серія: 12 книжочок „ Познайме Україну “ . . .	„	1.—
Яромір Нечас: Виходоевропейська трагедія а Україна . . .	„	4.50
І. Крок: Укр.-чеські розмови . . .	„	3.50
Др. И. Дністрянський: Україна а мірова конференція . . .	„	4.—

в) в друку мається:

Н. Ковалевська: **Чесько-укр. словар**, Леся Українка:
Лісова пісня, В. Винниченко: „**Леж**“ (драма).

Крім сього мається баревні листівки з видами Києва (15 ріжних) Шевченка-Садовського, от. Петлюри, Кошиця, Директорії по ціні 50 сот. великі порт. от. Петлюри, Садовського, Франка, Грінченка, по ціні 6 К.

При більших замовленнях значна скидка.